

МОТИВИ

към проекта на Закон за изменение и допълнение на Закона за развитието на академичния състав в Република България

Причини, които налагат приемането на изменения на закона:

Законът за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАС) е приет през 2010 г. като алтернатива на отменения Закон за научните степени и научните звания и основно променя философията, подхода и методиката за придобиване на научни степени и за заемането на академични длъжности. Новият ред за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности премахва централизирания подход и сложната многостепенна процедура за придобиване на научни степени и научни звания и даде свобода на висшите училища и научните организации сами да определят необходимостта от разкриване на процедури, както и да определят състава на научните журита.

Още с приемането на ЗРАС голяма част от разпоредбите му са оспорени от група народни представители от 41-ото Народно събрание и впоследствие са отменени от Конституционния съд на Република България с Решение № 11 от 5 октомври 2010 г. За прилагане на закона в неговата цялост и съгласно законовата делегация е издаден правилник, който конкретизира разпоредбите му.

ЗРАС беше приет нееднозначно от академичната общност. От една страна, законът отговори на дългогодишните искания за опростяване и съкращаване на сроковете на процедурите за придобиване на научни степени и академични звания. От друга страна, липсата на общовалидни изисквания/стандарты за научните постижения, необходими за придобиване на научна степен и за заемане на академична длъжност, доведе до значително ускоряване на тези процедури, без това да е обвързано с повишаване на научната продукция в институционален и национален мащаб. Този проблем беше допълнително усложнен от липсата на достатъчно строги изисквания за професионална компетентност и обективност на членовете на научните журита, както и от липсата на конкретни механизми за ефективен контрол върху процедурите както по време на провеждането им, така и след приключването им (включително и от страна на министъра на образованието и науката, съгласно чл. 53, ал. 6 от Конституцията на Република България, както беше посочено и в мотивите на Решение № 11 от 5 октомври 2010 г.). Това ограничи възможността да се предотвратят прояви на субективизъм и да се установят единни правила за работата на научните журита, както и да се стандартизират изискванията към изготвянето на техните становища и рецензии, особено по отношение на научните постижения на кандидатите, включително и да се предвидят санкции и отговорности при недобросъвестно изпълнение на задълженията от членове на журитата.

Резултатите от прилагането на ЗРАС за шестте години от неговото действие показват наличието на редица противоречия спрямо основната цел, заложена при разработването му, а именно: повишаване качеството на академичния състав при спазване принципите на академична автономия и етика. Тези разбирания мотивират

предлаганите с настоящия законопроект изменения и допълнения в Закона за развитие на академичния състав в Република България.

Предлаганите промени произтичат и от приетата Стратегия за развитие на висшето образование в Република България за периода 2014 – 2020 г. и са в съответствие със заложените мерки в плана за действие към нея.

Предложеният проект на ЗИД на Закона за развитие на академичния състав в Република България е в голямата си част базиран на предишен ЗИД, приет от МС на 11.05.2015 г., внесен за обсъждане в 43-то Народно събрание на 12.05.2015 г. и приет на първо четене от 43-то НС на 09.03.2016 г. заедно с 5 други законопроекта за ЗИД, представени от народни представители. Тези законопроекта бяха разглеждани на седем заседания в Комисията по образованието и науката на 43-то Народно събрание в периода от 08.06.2016 г. до 19.10.2016 г. Поради предсрочното прекратяване на мандата на 43-то НС обсъждането и процедурата по второ гласуване на законопроекта в комисията не беше довършено и той не стигна до етап на второ гласуване в пленарна зала.

Цел на закона:

Основната цел на предлаганите изменения и допълнения е да се осигурят условия за обективно, безпристрастно и законосъобразно прилагане на единни минимални национални изисквания към кандидатите за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности във висшите училища и научните организации, което да доведе до хармонична връзка между научните постижения на кандидатите и възможностите за тяхното академично израстване. Министърът на образованието и науката ще има възможност за административен контрол върху прилагането на минималните национални критерии, както и върху дейността на висшите училища и научните организации при провеждане на процедурите по придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности. Измененията и допълненията не засягат основния принцип за академична автономия на висшите училища и научните организации, залегнал в настоящия Закон за развитие на академичния състав в Република България и в Закона за висшето образование.

Основни положения в законопроекта:

1. В предложения законопроект се предвижда приемането и прилагането на минимални национални изисквания към кандидати за придобиване на научна степен или заемане на академична длъжност, като тези изисквания са съобразени със спецификата на различните научни области и професионални направления. Минималните национални изисквания са формулирани като изисквания за допустимост за оценяване на кандидатите. Законопроектът е съобразен с мотивите на Решение № 11 на Конституционния съд от 5 октомври 2010 г. по к.д. 13/2010 г., като в него е очертан кръгът (обхватът) на минималните национални изисквания, установено е какво представляват те и по общ начин е определено тяхното съдържание.

Минималните национални изисквания се предвижда да бъдат съвкупност от обобщени показатели и минимален брой точки за всеки от тях, които ще отразяват измеримите постижения на кандидатите в научната и/или художествено-творческата или спортната им дейност, както и измерими академични постижения в

преподавателската им дейност. За всеки кандидат за придобиване на научна степен или за заемане на академична длъжност по всеки обобщен показател ще се формира оценка в брой точки, която се основава на индивидуалните му постижения по отделните показатели. Конкретните минимални числови стойности (брой точки) ще бъдат определени в правилника за прилагане на закона. Минималните национални изисквания ще бъдат определени след широка дискусия сред академичните среди, отчитайки особеностите на различните професионални направления, научните области и групите науки.

2. Създава се публична електронна база данни за лицата, придобили научна степен във висше училище или научна организация в Република България, за защитените дисертационни трудове и за хабилитираните лица в Република България. В базата данни ще бъдат отразявани индивидуалните наукометрични показатели, както и показателите, които отразяват академични постижения в преподавателската дейност на лицата. Основа на тази база данни ще бъде съществуващата и към момента електронна база данни за защитените дисертационни трудове и за хабилитираните лица в Република България по чл. 3 от правилника за прилагане на закона. Базата данни ще се администрира от Националния център за информация и документация към министъра на образованието и науката, като за реквизитите, условията и реда за водене на регистъра се предвижда издаване на наредба от министъра на образованието и науката.

3. Предвижда се висшите училища и научните организации да могат да определят в правилниците си и допълнителни изисквания към кандидатите за заемане на академичните длъжности.

4. Оценяване на дисертационен труд и на кандидатите за академични длъжности се извършва от журитата само за лицата, които отговарят на минималните национални изисквания.

5. За членове на научното жури ще се избират лица, хабилитирани в български висши училища или научни организации, с постижения в съответната научна област, а по възможност – и в съответното направление и специалност и/или учени от чуждестранни висши училища или научни организации с постижения в съответната научна област, а при възможност - и в съответното направление и специалност. Всички членове на научното жури трябва да отговарят на съответните минимални национални изисквания.

6. Определят се условия и ред за установяване на научно плагиатство както по време на процедурите за присъждане на научна степен и заемане на академична длъжност, така и след придобиването на научна степен и заемането на академична длъжност. Уреждат се и последиците при установено плагиатство. Предвижда се министърът на образованието и науката по искане на заинтересовани лица да определя научно-експертна комисия, която да направи доклад-анализ със заключение за наличие или липса на плагиатство.

7. По време на процедурите министърът на образованието и науката ще осъществява контрол и относно допустимостта на кандидатите по отношение на съответствието на техните постижения с минималните национални изисквания.

8. Осигурява се възможност, когато дипломата за научна степен или свидетелството за научно звание, издадени по реда на отменения Закон за научните

степени и научните звания, са изгубени, унищожени, повредени или са станали негодни за употреба, Националният център за информация и документация към министъра на образованието и науката да издава удостоверение, което ще съдържа датата и номера на оригиналната диплома или оригиналното свидетелство. Притежателите на такова удостоверение ще ползват всички права на притежателите на свидетелство или диплома, издадени по реда на отменения Закон за научните степени и научните звания.

Очаквани резултати:

Предлаганите промени в Закона за развитие на академичния състав в Република България се очаква да създадат национална общовалидна рамка за участие в процедурите за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности, съобразена със спецификата на различните научни области и професионални направления. Въвеждат се правила за лицата, които ще участват в научните журита. Те ще трябва да отговарят на минималните национални изисквания за придобиване на научна степен и за заемане на академична длъжност. В средносрочен план тези промени ще доведат до:

- създаване на много по-добри условия за обективност и безпристрастност при оценяването, както и до равнопоставеност на кандидатите при провеждане на процедурите;
- повишаване качеството на академичния състав чрез създаване на условия за обективна конкуренция на базата на националните изисквания;
- повишаване на качеството и количеството на научната продукция в Република България;
- осигуряване на ефективен контрол върху провежданите процедури;
- гарантиране на възможност за предприемане на ефективни действия при установяване на плагиатство и т.н.

Необходимост от допълнителни финансови средства: Прилагането на закона и изпълнението на дейностите, предвидени в него, ще се осигурява финансово в рамките на определените средства за образование и наука през съответната година.

Анализ за съответствие с правото на Европейския съюз: Законопроектът е изготвен след задълбочено проучване и анализ на нормативната уредба, както и на добрите практики в европейски и международен план. Във връзка с чл. 28, ал. 2, т. 5 от Закона за нормативните актове предложеният законопроект няма отношение към правото на Европейския съюз, поради което не е необходимо да се изготвя справка за съответствие с правото на Европейския съюз.